

TOOLBOX Maatschappelijke verantwoordelijkheid

Welkom bij de toolbox Maatschappelijke verantwoordelijkheid (2024). Dit is een toolbox voor docenten en studenten van geneeskundeopleidingen en andere zorgopleidingen die belangrijke maatschappelijke thema's in hun opleiding willen integreren.

De toolbox begint met een algemeen deel over maatschappelijke verantwoordelijkheid. Hierin staan tools om breed aandacht te besteden aan maatschappelijke verantwoordelijkheid in de zorgopleiding. Daarna zijn in de toolbox de volgende 3 onderdelen te vinden:

Diversiteit & Inclusie

Planetary Health & Duurzaamheid

Community-based leren

De toolbox is ontwikkeld door: Jeanine Suurmond en Aysha Ashraf (Amsterdam UMC), met dank aan Clair Fichtner en Ghiselle Panneflek (Amsterdam UMC). Het onderdeel 'Duurzaamheid & Planetary Health' is ontwikkeld door Loraine Reichwein, Anne Timmermans en Eva Cohen (Amsterdam UMC).

MAATSCHAPPELIJKE VERANTWOORDELIJKHEID

Van zorgverleners wordt verwacht dat zij de invloed van maatschappelijke factoren op gezondheid en welzijn van hun patiënten kunnen erkennen en kunnen behandelen. Dit staat bijvoorbeeld in de KNMG-gedragscode, de beroepscode van het V&VN, en in de eindtermen van zowel de geneeskundeopleiding als de verpleegkunde-opleiding. Er wordt van zorgverleners dus steeds meer verwacht dat zij maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen. Maar wat is maatschappelijke verantwoordelijkheid?

Wil je meer weten over maatschappelijke verantwoordelijkheid in de geneeskundeopleiding? De internationale Global Health studentenorganisatie IFMSA heeft een filmpje gemaakt waarin zij uitleggen wat maatschappelijke verantwoordelijkheid in de geneeskundeopleiding betekent: [Social Accountability in Medical Schools - YouTube](#)

Wat doen artsen die maatschappelijk betrokken zijn? In deze podcast gaat Kno-arts en Federatievoorzitter Peter Paul van Benthem met longarts Wanda de Kanter en internist Robin Peeters in gesprek over hun acties en initiatieven buiten het ziekenhuis. Maakt je dit uiteindelijk tot een betere arts? Zou elke arts dit moeten doen? En wat heeft een patiënt aan een maatschappelijk betrokken arts? [Podcast 3: De maatschappelijk betrokken dokter | Federatie Medisch Specialisten \(demedischspecialist.nl\)](#)

Wil je zelf aan de slag?

Hoe maatschappelijk verantwoordelijk is je curriculum? Met dit [screeningsinstrument](#) leg je je curriculum langs de meetlat.

Wil je zelf stappen nemen om maatschappelijke verantwoordelijkheid in het curriculum te integreren? In deze toolbox van studentenorganisatie IFMSA vind je verschillende tools om maatschappelijke verantwoordelijkheid in de geneeskundeopleiding te integreren. [Toolkit-on-Social-Accountability_Final-version.pdf \(ifmsa.org\)](#)

Wil je meer lezen over maatschappelijke verantwoordelijkheid?

Dit is het 'klassieke' artikel over "social accountability" in geneeskundeopleidingen. Het geeft een definitie van maatschappelijke verantwoordelijkheid:

[Defining and measuring the social accountability of medical schools / Charles Boelen and Jeffery E. Heck \(who.int\)](#)

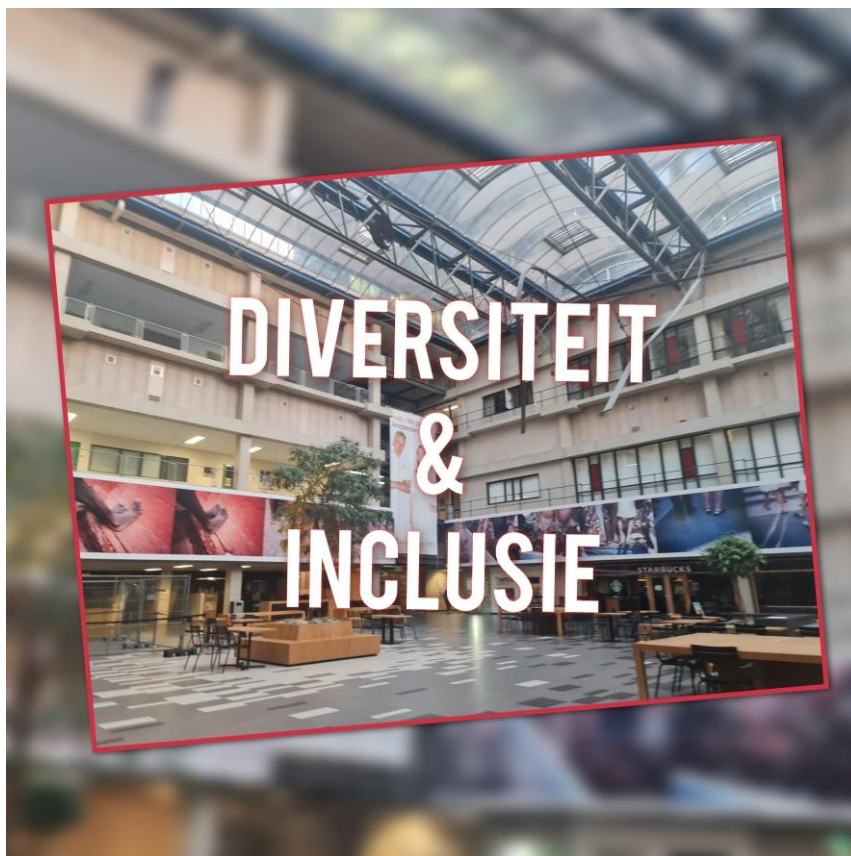
Dit is een recenter artikel over de definitie van maatschappelijke verantwoordelijkheid en is gebaseerd op wat docenten en studenten zelf vinden wat maatschappelijke verantwoordelijkheid is:

[Janique OUDBIER | Researcher | Academisch Medisch Centrum Universiteit van Amsterdam, Amsterdam | AMC | Centre for Evidence Based Education | Research profile \(researchgate.net\)](#)

Een aantal concrete voorbeelden van maatschappelijke verantwoordelijkheid in de geneeskundeopleiding zijn te vinden in dit artikel:

[Social Accountability: A Framework for Medical Schools to Im... : Academic Medicine \(lww.com\)](#)

Onderdeel Diversiteit & Inclusie

Dit onderdeel bestaat uit twee delen: (1) Tools om diversiteit in het onderwijs te verwerken en (2) Tools om inclusief onderwijs te geven.

Tools om diversiteit in het onderwijs te verwerken

Check diversiteit van het curriculum

Onderstaande toolbox geeft verschillende richtlijnen en scorekaarten om te peilen hoe het zit met de diversiteit binnen het studiemateriaal (bijvoorbeeld presentaties, boekenlijsten, lesmateriaal etc) en hoezeer gemarginaliseerde groepen hierin wel of niet gerepresenteerd worden. Daarnaast ook tips hoe het curriculum in het onderwijs inclusiever en/of diverser gemaakt kan worden. [Cultureel Responsief Curriculum Scorekaart \(hva.nl\)](#)

Integreer diversiteit in curriculum

Voor een uitgebreid overzicht van artikelen, websites en tools over hoe diversiteit in het curriculum te integreren, klik op de kennisdatabase van CODING: [De Kennisdatabase – Kennisdocument Diversiteit en Inclusie in het Medisch Onderwijs – Curriculum – CODING – Collectief voor Diversiteit en Inclusie in de Nederlandse Geneeskunde \(codingcollectief.nl\)](#)

Etnische en culturele diversiteit van patiënten

Een film voor bachelorstudenten geneeskunde (maar ook bruikbaar voor andere zorgopleidingen) over het belang van voor diversiteit in de zorg: [Maak als aanstaand zorgprofessional nu al het verschil \(en kijk deze film over diversiteit en gezondheidsverschillen\) - Pharos](#)

Voor casuïstiek zie hier: [1-concept-casuïstiekbepreking.pdf \(pharos.nl\)](#), voor oefening in zelfreflectie zie hier: [2-Culturele-bescheidenheid-.pdf \(pharos.nl\)](#)

Voor een e-learning voor studenten over palliatieve zorg aan migranten, klik hier: [E-learning 'palliatieve zorg aan migranten met een niet-westerse achtergrond' - Consortium Noord-Holland en Flevoland \(palliaweb.nl\)](#)

De website huisarts-migrant van Pharos en het NHG biedt veel achtergrondinformatie over gezondheidszorg aan migranten, klik hier: [Huisarts Migrant \(huisarts-migrant.nl\)](#). Ook is er een leerplatform met verschillende gratis e-learnings over zorg aan migranten: [Pharos Leerplatform](#)

Dermatologie voor de donkere huid

De dermatologie is momenteel vooral gericht op het herkennen van afwijkingen op de witte huid. Het is echter van groot belang dat alle mensen dermatologisch goed worden gediagnosticeerd. Onderstaande toolboxes kunnen hier goed bij helpen.

[Brown Skin Matters](#)

[The creator of the viral Black fetus image will have his illustrations published in a book - CNN](#)

[How Diversity in Medical Illustrations Can Improve Healthcare Outcomes | Chidiebere Ibe | TEDxIHEID](#)

[Skin of Color Image Atlas: Journal of the American Academy of Dermatology \(jaad.org\)](#)

Geneeskunde en het vrouwenlichaam

Er is in de zorg nog weinig aandacht voor vrouwspecifieke aandoeningen. Zie bijvoorbeeld [NVOG-rapport-maatschappelijke-acceptatie-van-vrouwspecifieke-aandoeningen.pdf](#). Zie dit factsheet voor overzicht van verschillen in aandoeningen: [Factsheet-Sekse-en-gender_Introductie.pdf \(zonmw.nl\)](#)

In deze e-learning leer je meer over aanhoudende lichamelijke klachten bij vrouwen: [Voorpagina \(radboudumc.nl\)](#)

In deze vlogs vertellen artsen waarom het belangrijk is rekening te houden met vrouw/man-verschillen in bijvoorbeeld de parkinsonzorg, de oncologiezorg of cardiologie: [Vlogs sekse- en gendersensitieve geneeskunde - YouTube](#)

Het 'Kenniscentrum Sekse en diversiteit in medisch onderwijs' ontwikkelt onderwijsmateriaal over sekse en diversiteit in het medisch onderwijs, een abonnement is nodig om toegang te krijgen tot dit materiaal: [Kenniscentrum Sekse en diversiteit in medisch onderwijs \(SDMO\) - Radboudumc](#)

Patiënten met beperkte gezondheidsvaardigheden

Voor een factsheet met informatie over beperkte gezondheidsvaardigheden, klik hier:

[Laaggeletterdheid en beperkte gezondheidsvaardigheden \(pharos.nl\)](https://pharos.nl/laaggeletterdheid-en-beperkte-gezondheidsvaardigheden)

Voor oefenmateriaal (beschrijving van het gebruik van een videoconsult, zeven casussen en rollenspellen voor het oefenen van eenvoudig communiceren) klik hier: [Communicatie onderwijs - met aandacht voor laaggeletterdheid en gezondheidsvaardigheden - Pharos](#)

Voor uitleg van het menselijke lichaam en veelvoorkomende klachten waarin gebruik wordt gemaakt van eenvoudige anatomische afbeeldingen en eenvoudige teksten, klik hier: [Begrijp je Lichaam - Pharos](#)

Religie in de medische wereld

Nederland is een multicultureel land. Verschillende culturen komen ook met verschillende religies die allemaal hun eigen regels hebben. Hier wordt echter nog weinig over gesproken in de medische wereld. Onderstaande artikelen geven inzicht hierin.

[Religie als taboe-onderwerp in de zorg \(sensazorg.nl\)](#)

[Interculturele zorg rondom het levenseinde op de IC \(handreiking\) - Palliaweb](#)

[Controversies in faith and health care - ScienceDirect](#)

[Cultural Religious Competence In Clinical Practice - StatPearls - NCBI Bookshelf \(nih.gov\)](#)

Tevens is er deze e-learning over interculturele rouwzorg: [Interculturele rouwzorg \(e-learning\) - Palliaweb](#). Ook in deze e-learning over palliatieve zorg komt religie als onderwerp aan bod: [E-learning 'palliatieve zorg aan migranten met een niet-westerse achtergrond' - Consortium Noord-Holland en Flevoland \(palliaweb.nl\)](#)

LGBTQ+ in de medische wereld

In deze basiscursus leer je over de begrippen 'seks', 'gender' en 'seksuele oriëntatie'. Ook leer je over inclusieve communicatie met LGBTQ-patiënten, hoe je dat aanpakt, hoe je zichtbaar een veilige plek kan creëren, en je leert over de specifieke gezondheidsproblematiek die speelt in deze groep waar elke zorgverlener van op de hoogte moet zijn. Met de casuïstiek kun je je verder verdiepen in deze onderwerpen. Klik hier om de filmpjes van de basiscursus te bekijken:

<https://www.rozeinwit.nl/informatie>

Deze online cursus gaat over seks-, gender- en seksuele diversiteit. Je ontdekt hoe diversiteit er in de praktijk uit ziet en waarom deze kennis zo belangrijk is in de zorg. Je leert hoe je rekening houdt met diversiteit en hoe je hierover met je patiënten of cliënten in gesprek gaat. [Diversiteit = Realiteit - Webwinkel - Rutgers](#)

In deze online cursus wordt gekeken welke drempels lhbt+-personen tegen kunnen komen in de huisartsenzorg en wat een zorgverlener kan doen om deze drempels te verlagen. [Toegankelijke zorg](#)

[voor lhbt+-personen - Webwinkel - Rutgers](#). Kijk voor meer informatie over hoe zorgverleners Als zorgverlener rekening kunnen houden met diversiteit in sekse, gender en seksuele oriëntatie op [Alliantie Gezondheidszorg Op Maat - De toolkit \(komteenmensbijdedokter.nl\)](#)

Tools om inclusief onderwijs te geven

Inclusief onderwijs

Hoe maak je je onderwijs inclusief en participatief? Hoe verbind je studenten, en hun verschillende perspectieven en ervaringen? Hoe je dit als docent kunt vormgeven lees je op [Mixed Classroom - Meer over - Vrije Universiteit Amsterdam \(vu.nl\)](#).

Wil je weten hoe je dit voor digitaal onderwijs kan aanpakken. Op deze (Engelstaalige) website krijg je oefeningen en tips aangereikt: [Micro-Learning Modules - e-Inclusion \(einclusion.net\)](#)

In deze kennisdatabase zijn artikelen verzameld op het gebied van inclusief onderwijs: [De kennisdatabase – Kennisdocument Diversiteit en Inclusie in het Medisch Onderwijs – Leerklimaat – CODING – Collectief voor Diversiteit en Inclusie in de Nederlandse Geneeskunde \(codingcollectief.nl\)](#)

Inclusief m.b.t. seksuele en genderdiversiteit van studenten

Deze toolbox richt zich expliciet op het bieden van handvatten aan docenten voor een inclusief opleiding met betrekking tot seksuele en genderdiversiteit voor studenten [Toolbox-definitief-22-05-2021.pdf \(scienceguide.nl\)](#)

Lichamelijk onderzoek in de geneeskundeopleiding

De Geneeskundestudent heeft in samenwerking met Nieuwsuur onderzoek gedaan naar de ervaringen van studenten bij het lichamelijk onderzoek van de geneeskundeopleiding. Uit dit onderzoek blijkt dat studenten het uitvoeren van lichamelijk onderzoek essentieel vinden in hun opleiding, maar vindt een derde dat universiteiten studenten niet kunnen verplichten om lichamelijk onderzoek uit te voeren of proefpersoon te zijn. Klik hier voor het standpunt van de Geneeskundestudent: [Keuzevrijheid bij het doen van lichamelijk onderzoek tijdens de geneeskundeopleiding – De Geneeskundestudent](#)

Micro-agressie & discriminatie op de werkvloer

Micro-agressie komt helaas vaker voor op de werkvloer dan wij ons bewust van zijn, dit geldt ook voor de gezondheidszorg. Voor sommige groepen zorgt dit ervoor dat zij hun werkzaamheden minder goed kunnen uitvoeren of zich al snel niet thuis voelen op hun werkplek. Dit tast op lange termijn ook de kwaliteit van de zorg aan.

Wil je meer weten over definities van begrippen zoals micro-agressie, gelijkheid, vooroordelen etc dan geeft dit artikel een overzicht: [Working Definitions for Racial Equity.pdf \(brown.edu\)](#)

Wil je meer weten over wat geneeskundestudenten aan racisme tijdens hun opleiding hebben meegemaakt, klik hier [Medische studenten over alle racistische dingen die ze meemaken tijdens hun opleiding \(vice.com\)](#)

De volgende tools geven handvaten om in te grijpen als men ziet dat micro-agressie wordt toegepast maar ook hoe een organisatie hier beter bestand tegen kan worden.

Concreet (Engelstalig) onderwijsmateriaal vind je in deze toolbox: [Building a Tool Kit for Medical and Dental Students: Addressing Microaggressions and Discrimination on the Wards | MedEdPORTAL](#)

Achtergrondinformatie over micro-agressie lees je hier: [Professionalism: microaggression in the healthcare setting \(nih.gov\)](#)

Hoe je verschillende vormen van micro-agressie kan herkennen en er op kan reageren lees je hier: [Recognizing and Addressing Common Microaggressions in the Learning Environment.pdf \(brown.edu\)](#)

Ongewenst gedrag op de werkvloer

De Geneeskundestudent heeft in een onderzoeksrapport de cijfers achter ongewenst gedrag jegens geneeskundestudenten weergegeven. Belangrijke feiten uit dit rapport: 16,8% van de coassistenten heeft het afgelopen jaar (2022) te maken gehad met ongewenst gedrag. Een ruime meerderheid van deze incidenten, namelijk 78,6%, wordt niet gemeld. Redenen om niet te melden zijn onder andere het niet durven of willen melden, of niet weten waar te melden. Klik hier voor het rapport: [Nieuw rapport over ongewenst gedrag bij geneeskundestudenten gepubliceerd – De Geneeskundestudent](#)

Gelijke behandeling en uitsluiting op de werkvloer

Helaas voelt niet iedereen zich altijd gelijk behandeld en vindt er ook uitsluiting plaats in de zorg. Medewerkers van het Amsterdam UMC gaan hierover open in gesprek in deze serie van 4 podcasts: [Wij samen | Podcast op Spotify](#)

Onderdeel Planetary health & duurzaamheid

Uitgangspunt is dat alle studenten en docenten kunnen leren hoe zij vanuit de opleiding Geneeskunde en het eigen werk kunnen bijdragen aan de transitie naar een duurzame samenleving en weten hoe voor te bereiden op de gevolgen van klimaatverandering.

In het [NFU-visiedocument 'Planetaire gezondheid in de umc-opleidingen'](#) staat beschreven hoe de umc's zorgen ervoor dat alle medewerkers goed geïnformeerd zijn over de relatie tussen menselijk handelen, klimaatverandering, milieuvervuiling en gezondheid. Dit vraagt om inbedding in het onderwijs. Alle zorgopleidingen streven ernaar om vanaf het academisch jaar 2025-2026 de concepten duurzame zorg en planetaire gezondheid in het onderwijs op te nemen. In het visie document, zijn naast een visie en handvatten voor leerdoelen/eindtermen, nuttige informatie en inspirerende voorbeelden opgenomen.

Wat vinden studenten belangrijk

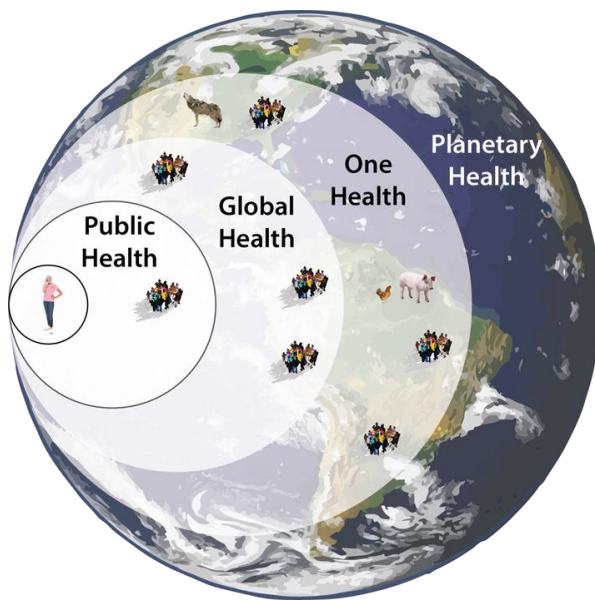
In 2022/2023 is er [onderzoek](#) gedaan onder Nederlandse geneeskundestudenten door belangenbehartigingsorganisatie [De Geneeskundestudent](#). Het grootste deel van de respondenten vindt dat artsen een belangrijke rol hebben in het verduurzamen van de zorg en het benadrukken van de gezondheidsrisico's van klimaatverandering in het klimaatdebat. Tegelijkertijd vindt het merendeel van de respondenten dat er nu onvoldoende aandacht voor de gezondheidsrisico's van klimaatverandering en het verduurzamen van de zorg is in het medisch curriculum. Volgens de respondenten zouden universiteiten verantwoordelijkheid moeten nemen om basiskennis over Planetary Health aan toekomstige basisartsen over te dragen.

Wat is Planetary Health?

"Planetary Health is a solutions-oriented, transdisciplinary field and social movement focused on analyzing and addressing the impacts of human disruptions to Earth's natural systems on human health and all life on Earth." - Planetary Health Alliance. Het is belangrijk om de term Planetary Health (Ned.: planetaire gezondheid) te gebruiken in plaats van duurzaamheid, omdat Planetary Health de veranderingen in omgeving en gezondheid ziet in de bredere systemen waar zij onderdeel van uitmaken. Oplossingen worden hierdoor ook geplaatst binnen een breder kader van transdisciplinaire samenwerking en verbreding van de biomedische focus. (1)

1. Bron: Van Bree, E.M., Mattijsen, J.C., Warmerdam, L.A., De Ridder, E.F. (2022). Planetary Health: Ter bescherming van de menselijke gezondheid en de planeet, Een handreiking voor onderwijsimplementatie in universitaire zorgopleidingen

Invloed van de gezondheidszorg op het klimaat en milieu

Onze gezondheidszorg draagt bij aan klimaatverandering. En deze bijdrage is flink, 7% van de totale CO₂-uitstoot van Nederland wordt door de zorg veroorzaakt. Daarom is het belangrijk om binnen een zorginstelling duurzaamheid op verschillende gebieden te integreren. In dit [overzicht van het RIVM](#) (2023) staat meer beschreven over de voetafdruk en in [deze podcast](#) van de FMS is meer informatie te horen over duurzame zorg en dokters.

Bron: [Milieuvoetafdruk rapportage | RIVM](#)

Gezondheidsgevolgen van klimaatverandering

"72% (n=1453) van de Nederlandse geneeskundestudenten geeft aan dat er geen onderwijsmomenten over de gezondheidsrisico's van klimaatverandering in het curriculum zijn."

"76% van alle studenten vindt (n=1534) dat er meer aandacht voor dit onderwerp in het medisch curriculum zou moeten zijn." - [Onderzoeksrapport Planetary Health](#), De Geneeskundestudent

Lancet Countdown

The Lancet Countdown brengt elk jaar een groot rapport uit over de gezondheidseffecten van klimaatverandering op internationale schaal. Dit bevat de sterkst onderbouwde en recentste onderzoeken. Het mees recente rapport (2024) is hier te vinden: [The 2024 Europe report of the Lancet Countdown on health and climate change: unprecedented warming demands unprecedented action - The Lancet Public Health](#)

WHO

De WHO constateert: Klimaatverandering is de grootste bedreiging voor de gezondheid waarmee de mensheid wordt geconfronteerd, en gezondheidswerkers over de hele wereld reageren nu al op de gezondheidsschade die door deze zich ontvouwende crisis wordt veroorzaakt.

In deze [infographic](#) zijn 9 *fast facts* over Climate Change and Health te lezen.

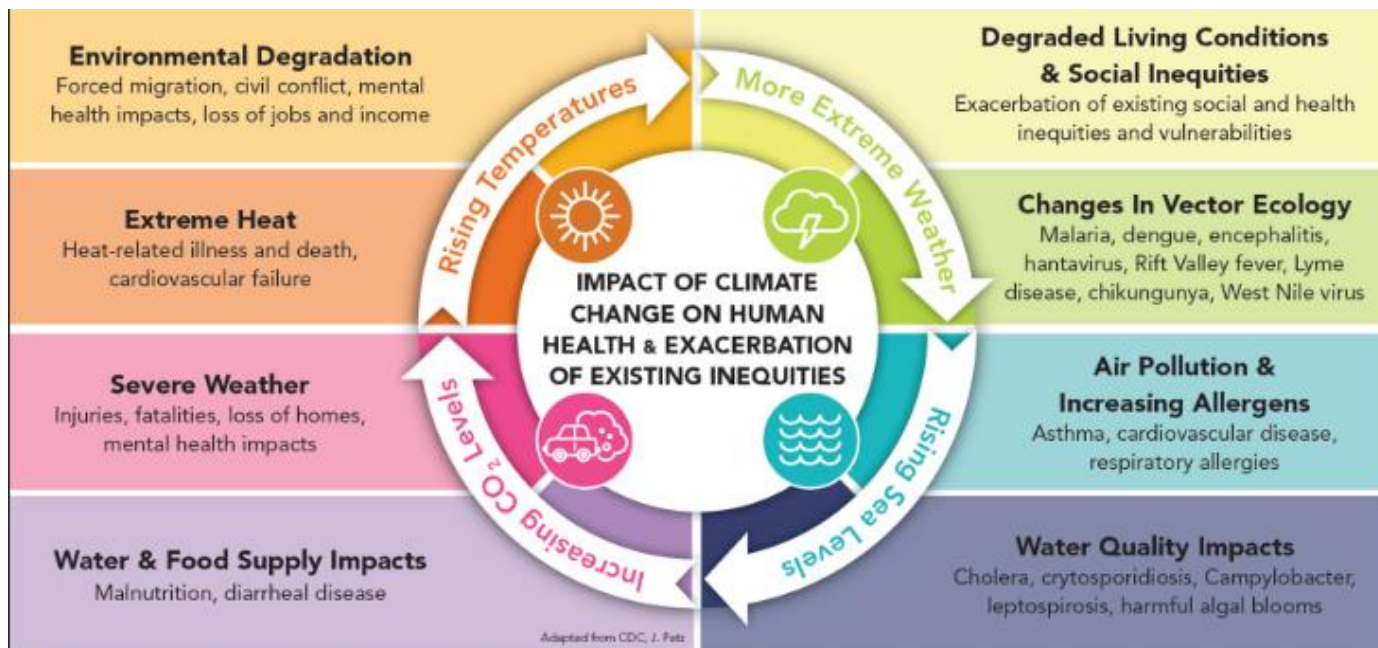
Podcasts gezondheidseffecten

In deze twee podcasts is meer te horen over het effect van klimaatverandering op gezondheid:

Toolbox Maatschappelijke verantwoordelijkheid

1. https://www.huisartspodcast.nl/wp-content/uploads/2022/10/hw_oktober_duurzaamheid_v3.mp3
2. [Luister de KNAW-podcast over planetary health - KNAW](#)

Bron: [The Common Link Between Climate Change and Air Pollution | AQI India](#)

Co-benefits van klimaatactie

The Lancet noemt klimaatverandering het grootste gezondheidsprobleem en de grootste gezondheidskans voor de publieke gezondheid van deze eeuw. (Bron) De Lancet schetst 'but it is also the greatest opportunity to redefine the social and environmental determinants of health.' Hoe zit dat nou? Door actie te ondernemen om klimaatverandering te mitigeren (afzwakken/gedeeltelijk voorkomen), kan er tegelijkertijd grote (preventieve) gezondheidswinst worden geboekt. Dit worden ook wel de 'co-benefits' genoemd. Dit sluit tevens aan op het preventieplan van de KNMG. In de figuur hieronder staat dat grafisch weergegeven.

Health Co-Benefits of Climate Mitigation

Een paar praktische voorbeelden:

- Overstappen naar een meer plantaardig dieet: goed voor minder methaan-uitstoot door koeien, en goed voor menselijke gezondheid (minder kanker, diabetes en hart- en vaatziekten).
- Meer lopen en fietsen i.p.v. autogebruik: goed voor minder CO₂-uitstoot, en goed voor menselijke conditie (meer beweging) en goed voor luchtkwaliteit (minder gezondheidslast door luchtvervuiling).
- Meer groene gebieden in steden: goed voor tegengaan opwarming van steden (urban heat island), en goed voor mentale gezondheid en meer bewegen.

Gezondheid, klimaatverandering & biodiversiteit

In [dit artikel](#) van de United Nations (UN) staat de relatie tussen klimaatverandering en biodiversiteitsverlies goed uitgelegd. Zie tevens [dit artikel](#) van de WHO.

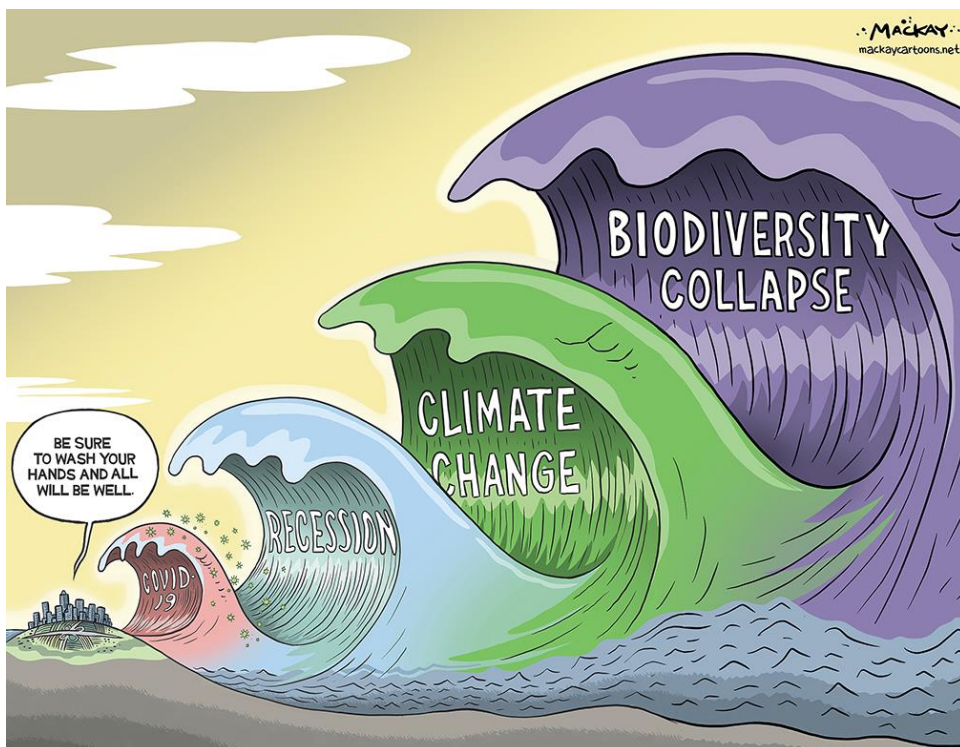
Hieronder een aantal feiten over klimaatverandering, biodiversiteit en gezondheid:

- Tot 40% van het landoppervlak in de wereld is gedegrademd, en een miljoen planten- en diersoorten worden met uitsterven bedreigd.
- Stijgende temperaturen vergroten het risico op onomkeerbaar verlies van oceanische ecosystemen. Het aantal levende koraalriffen is de afgelopen 150 jaar bijna gehalveerd.
- 70% van de zuurstof die je inademt, komt uit de oceaan. Koraalriffen vormen de basis van de gezondheid van de oceanen en zonder hen zou het leven in zee ophouden te bestaan.

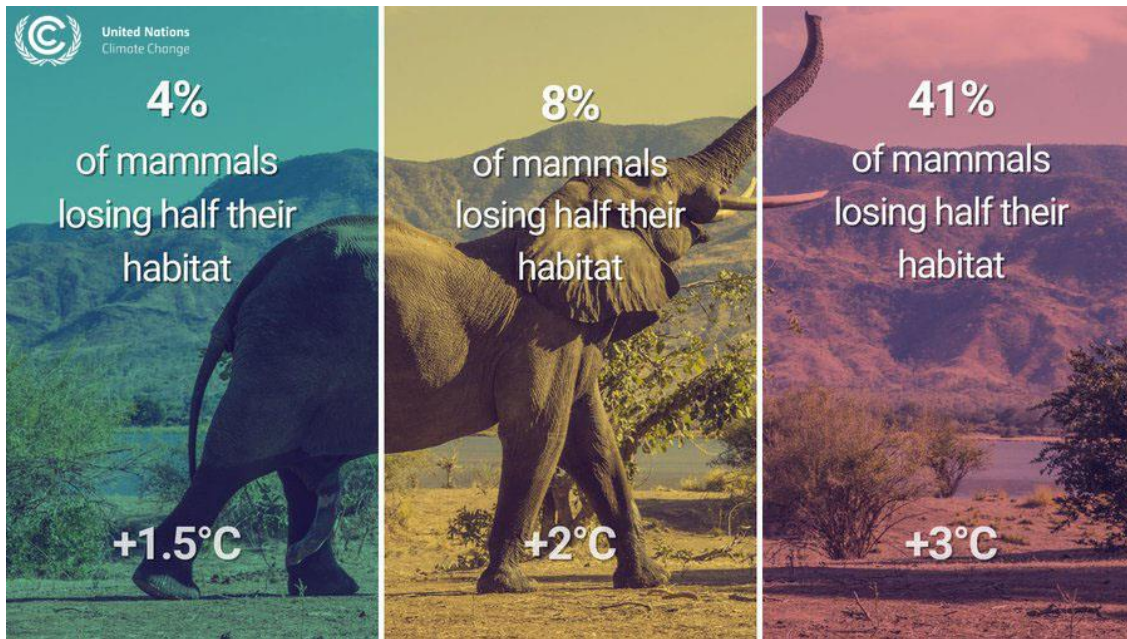
- Koraalriffen beschermen kustlijnen tegen stormen en erosie en zijn een bron van voedsel en nieuwe medicijnen. Ruim een half miljard mensen zijn afhankelijk van riffen voor voedsel, inkomen en bescherming.
- Van de geproduceerde broeikasgassen, blijft ongeveer de helft van de uitstoot in de atmosfeer, terwijl de andere helft wordt geabsorbeerd door het land en de oceaan (daarom ook wel 'carbon sinks' genoemd). Er is een maximum aan de hoeveelheid CO₂ dat het land en de oceaan kunnen absorberen.
- De afname van de biodiversiteit als gevolg van de vernietiging van ecosystemen vergroot de kans op het ontstaan en verspreiden van (nieuwe) zoönose.
- Biodiversiteit ondersteunt menselijke en maatschappelijke noodzaken, waaronder voedsel- en voedingszekerheid, energie, de ontwikkeling van medicijnen en farmaceutische producten en drinkwater.
- Meer dan de helft van de wereldbevolking – ruim 4,3 miljard mensen – is voor haar levensonderhoud afhankelijk van biodiversiteit. Ongeveer 40% van de wereldeconomie is afkomstig van direct gebruik van biodiversiteit.

Bronnen: <https://unctad.org/topic/trade-and-environment/biotrade/kunming-montreal-global-biodiversity-framework>, <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/biodiversity-and-health>, <https://www.un.org/en/climatechange/science/climate-issues/biodiversity>

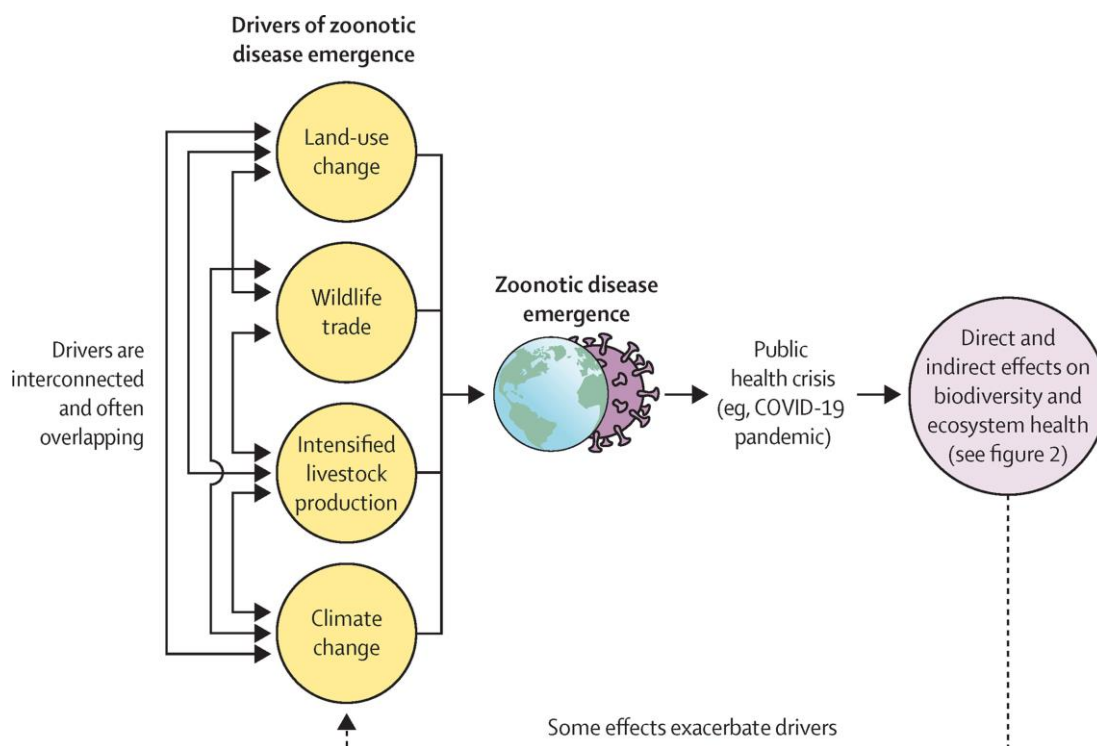

Bron: <https://www.fondationbiodiversite.fr/en/actualite/frb-cesab-newsletter-5-cesab-july-2021/>

Bron: <https://www.un.org/en/climatechange/science/climate-issues/biodiversity>

Bron: [The Lancet](#)

Kolonialisme en klimaatverandering

Deze vertaling van een artikel in The Lancet legt uit waarom:

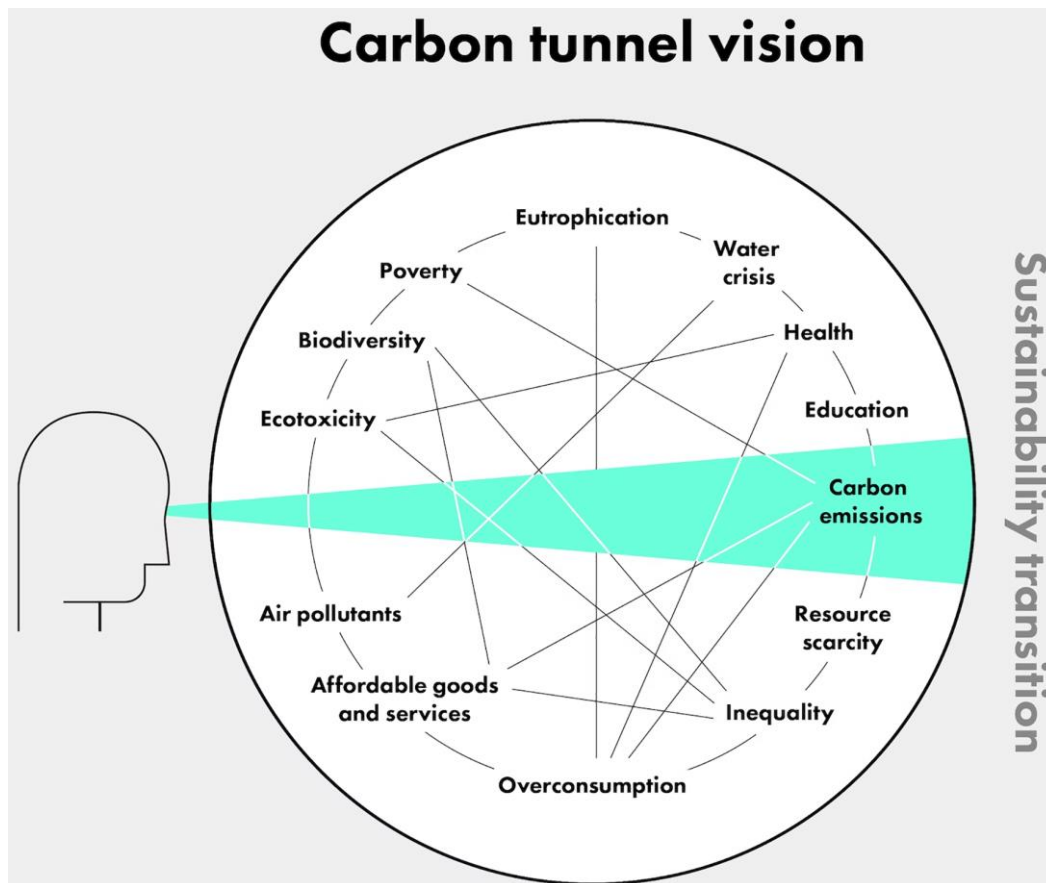
"De meest getroffen volkeren en gebieden in The Global South zijn vaak het minst verantwoordelijk voor klimaatverandering, maar dragen toch de last ervan; maar dit omvat ook minderheidsgemeenschappen overal ter wereld, zoals inheemse volkeren in de kolonisten-koloniale landen van het mondiale noorden (Global North) (bijvoorbeeld de VS, Canada en Australië). Het grootste deel van de verantwoordelijkheid voor overtollige uitstoot ligt bij de staten, bedrijven, en de heersende klassen van het Mondiale Noorden, op een manier die doet denken aan de schade die tijdens de industrialisatie en kolonisatie is toegebracht aan mensen, land en biodiversiteit. In 2022 identificeerde het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) expliciet "historische en aanhoudende patronen van ongelijkheid, zoals kolonialisme" als een factor in de kwetsbaarheid voor klimaatverandering. De mondiale Noord-Zuid-ongelijkheid in verantwoordelijkheid en impact is onlosmakelijk verbonden met discriminerende sociale en structurele processen geproduceerd tijdens het kolonialisme. Deze processen gaan vandaag de dag nog steeds door – bijvoorbeeld door de vernietiging van land door bedrijven, buitensporige emissies, de frequente uitsluiting van mensen uit het Mondiale Zuiden en inheemse volkeren van de internationale klimaatgerelateerde besluitvorming, en door het aan minderheidsgroepen opleggen om zich minder of langzaam te ontwikkelen of hun bevolkingsaantal te beperken om klimaatverandering te verminderen."

Bron: [The Lancet](#)

Hieronder enkele artikelen over dit onderwerp:

- [Breaking free from tunnel vision for climate change and health](#)
- [Post-growth economics: a must for planetary health justice](#)
- [The unbearable heaviness of climate coloniality](#)

Bron: [Breaking free from tunnel vision for climate change and health | PLOS Global Public Health](#)

Verduurzaming van de zorg

"76% (n=1534) van de geneeskundestudenten vindt dat artsen een belangrijke rol hebben in het verduurzamen van de zorg." - [Onderzoeksrapport Planetary Health](#), De Geneeskundestudent

Green Deal 3.0

De Nederlandse Federatie heeft namens de universitaire medische centra van Nederland de [Green Deal 3.0](#) (Samen Werken aan Duurzame Zorg) voor duurzame zorg ondertekend. Hiermee committeren partijen uit het hele zorgveld zich samen met de ministeries van VWS en I&W aan meer inzet om de zorg te verduurzamen.

AUMC Duurzaamheidsplatform

In het Amsterdam UMC is dit het duurzaamheidsplatform: [Yammer - Groene Zorg community](#) voor het uitwisselen van ideeën, kennis, knelpunten over duurzame zorg met collega's van Amsterdam UMC. Tevens bestaat er het Centrum voor Duurzame Zorg AUMC.

Toolkit studenten

De klimaatactiegroep van IFMSA-NL, [Act4Health](#), heeft een [Toolkit Studenten en Duurzame Zorg](#) opgesteld voor studenten (en docenten) hoe en waar zich in te zetten voor het verduurzamen van de gezondheidszorg.

Lancet Planetary Health Diet

The Lancet heeft een [dieet \(nieuwe schijf van vijf\)](#) ontworpen dat een gezonde bevolking en planeet garandeert, en er tegelijkertijd voor zorgt dat er in 2050 geen voedseltekorten zullen zijn. Belangrijk is dat het merendeel van de voeding geserveerd in het ziekenhuis plantaardig wordt, zowel voor patiënten als voor medewerkers. Dit laatste wordt nu al in het Radboudumc gedaan.

Bron: [The Planetary Health Diet - EAT \(eatforum.org\)](#)

Aanvullende info verduurzaming zorg

- [De Groene Zorg Alliantie \(GZA\)](#) - koepelorganisatie voor zorgprofessionals die zich inzetten voor vergroening van de zorg
- [MED-ZERO](#) - collectief van commissies die zich inzetten voor duurzaam zorgonderwijs
- [GREENER](#) - multidisciplinaire expertgroep voor duurzaamheid in gezondheids- en zorgopleidingen
- [Green Care Academy](#) - colleges
- [De Klimaat Dokter](#)

Hoe kan je onderwijs geven over dit onderwerp?

Handvatten integratie onderwijs

De studentenorganisatie [Act4Health](#), heeft tevens een overzicht [Handvatten Planetary Health in het Medisch Onderwijs](#) gepubliceerd.

Deze [handreiking](#) Planetary Health Onderwijsimplementatie van [GREENER](#) (de expertgroep op het gebied van de implementatie van Planetary Health in het medisch curriculum) biedt de opleidingsdirecties, universitair docenten en onderwijsmakers van de 8 grootste universitaire zorgopleidingen in Nederland een overzicht van hoe Planetary Health onderwijs geïmplementeerd kan worden in het curriculum.

Artikelen

In [dit artikel](#) staan voorbeelden beschreven van onderwijs over gezondheidsgevolgen van klimaatverandering (uit de Master UvA geneeskunde).

Online colleges

Hier zijn verschillende online colleges te vinden over Planetary Health, die ontwikkeld zijn door het Radboudmc: [Planetary Health Radboudumc - YouTube](#)

Al bestaand keuze-onderwijs/coschappen

- [Keuzecoschap Duurzaamheid Spaarne Gasthuis](#) (VU en UvA)
- [Keuzecoschap Planetary Health and Climate Resilient Health Systems](#) (UMCU)
- [Keuzevak Planetary Health bachelor Geneeskunde](#) (Radboudumc)

Studentenorganisaties

Studenten die graag aan de slag gaan met het verduurzamen van de zorg of de opleiding, kunnen zich aansluiten bij een variëteit aan organisaties. Zie hieronder:

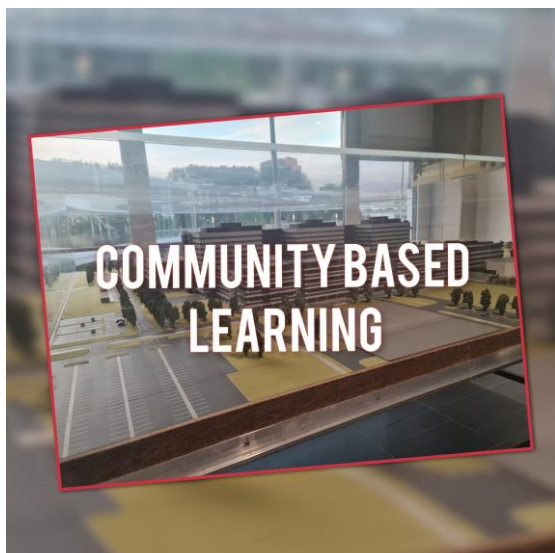
Lokaal

- MedGreen UvA -> lokale studenten actiegroep AUMC-UvA (email: medgreen.uva@gmail.com)

Nationaal

- [Groene Zorg Alliantie \(GZA\)](#) -> koepelorganisatie voor zorgprofessionals die zich inzetten voor verduurzamen van de zorg en voor planetaire gezondheid
- [MED-ZERO](#) -> koepelorganisatie voor duurzaam zorgonderwijs
- [GREENER](#) -> multidisciplinaire expertgroep voor duurzaamheid in gezondheids- en zorgopleidingen
- [Act4Health](#) -> studenten advocacygroup voor planetaire gezondheid binnen politiek en beleid, medisch onderwijs & verduurzaming van de zorg
- [De Geneeskundestudent](#) -> belangenbehartiger alle geneeskundestudenten NL, o.a. Middels projectgroep Planetary Health & Duurzaamheid

Onderdeel community-based leren

Community-based leren is onderwijs waarin studenten en docenten samen met maatschappelijke partners werken aan vraagstukken uit de samenleving. Bij Community-based leren wordt academisch onderwijs gecombineerd met maatschappelijke betrokkenheid. Er wordt samengewerkt aan maatschappelijke vraagstukken die voortkomen uit vragen en behoeftes van de maatschappelijke partners. In dit artikel lees je meer over de verschillende vormen van community-based leren in zorgopleidingen: [Community-based learning in medical education: A starting guide and lessons learned - PubMed \(nih.gov\)](#)

Leren samen en in de stad

In deze twee artikelen lees je meer over hoe community-leren in de coschappen gestalte kan krijgen: [Met coschap 'in de wijk' leer je andere leefwerelden kennen | medischcontact](#) (ErasmusMC) en [Coschap in de wijk | NTVG](#) (UMC Utrecht).

In Amsterdam is bijvoorbeeld de groeiende ongelijkheid tussen mensen als het gaat om gezondheid, een groot maatschappelijk probleem. De HvA heeft voor studenten Living Labs gecreëerd: leer- en experimenteromgevingen in Amsterdam. Bijvoorbeeld een stadswijk of instantie/organisatie waarin onderzoekers en studenten met Amsterdammers, de gemeente en bedrijven een vraagstuk oppakken: [Living Labs - HvA](#)

Pharos heeft onderwijsmateriaal ontwikkeld om te gebruiken bij een bezoek aan een community: [3-community-bezoek.pdf \(pharos.nl\)](#), klik hier voor de bijbehorende film: [Maak het Verschil! Aandacht voor diversiteit en gezondheidsverschillen in de zorg. - YouTube](#)

Gezondheidsstudenten In De Samenleving (GIDS) verbonden aan de geneeskundeopleiding ErasmusMC is een bureau dat studenten verbindt met de samenleving en andersom [GIDS - Home \(gidsbureau.nl\)](#)

Zelf aan de slag?

Toolbox Maatschappelijke verantwoordelijkheid

De Kruispost biedt medische en psychosociale zorg voor inwoners in Amsterdam die vanwege onvoorziene omstandigheden, niet terecht kunnen of willen bij de huisarts via het reguliere zorgsysteem. Denk hierbij aan mensen die geen zorgverzekering hebben zoals ongedocumenteerden of ook daklozen kunnen er terecht. Zij zijn altijd op zoek naar vrijwilligers (artsen, paramedici e.d.) om hun team te komen versterken. Dit zorgt voor een interessante leerervaring en opent de ogen naar een hele nieuwe doelgroep patiënten. <https://oudezijs100.nl/kruispost/>

Op de weekendschool ontmoeten jongeren in de leeftijd van 10 tot 14 jaar iedere zondag bevlogen professionals (vrijwilligers), die gepassioneerd vertellen over hun vakgebied. Samen gaan ze aan de slag met onder andere artsen en co-assistenten en leren over gezondheid en zorg. Door deze lessen verruimen ze hun maatschappelijke blikveld, ontdekken ze waar hun talenten en interesses liggen en verbeteren ze vaardigheden zoals samenwerken en onderzoeken. Zo bereiden de jongeren zich spelenderwijs voor op de belangrijkste stap na hun schoolbestaan: het maken van gemotiveerde keuzes voor de toekomst. De Weekendschool is altijd op zoek naar vrijwilligers die de jongeren willen inspireren. Dit is niet alleen een mooie leerervaring, je doet ook iets terug aan de inwoners van Amsterdam. [Help mee - Stichting IMC Weekendschool](#)

